

มาทำความเข้าใจกับเศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยความสุขกันดีกว่า: โดย ดร.ณัฐฉานี เผ่าทวี มหาวิทยาลัยลอนดอน

หลายๆท่านที่ได้ติดตามข่าวของประเทศภูฏานและ"ดัชนีความสุข"อาจจะยังสงสัยว่าความสุขของคนเรานั้นวัดได้จริงหรือ วัดยังไง ข้อมูลความสุขเชื่อถือได้มากน้อยขนาดไหน และจะเอามาวิเคราะห์ยังไง

การวิจัยเรื่องความสุขนี้ถือว่าไม่ใช่เรื่องที่ใหม่ และในหลายๆประเทศโดยเฉพาะประเทศทางฝั่งตะวันตกก็มีการเก็บข้อมูลความสุขของประชาชนมาอยู่ยาวนานนับสิบๆปีแล้ว ข้อมูลความสุขหรือ Happiness Data ซึ่งนำมาจากการกรอกแบบสอบถามอย่างเช่น"ถ้าคุณลองคิดทบทวนชีวิตของคุณจนถึงทุกวันนี้ คุณคิดว่าคุณมีความสุขกับชีวิตมากน้อยขนาดไหน จาก 1 ถึง 7 โดย 1.ความสุขน้อยที่สุด ไปจนถึง 7.ความสุขมากที่สุด"ก็ได้รับการศึกษาและวิจัยโดยนักจิตวิทยานานพอสมควร โดยผลของการวิจัยส่วนใหญ่สรุปว่าข้อมูลความสุขนั้นมีความน่าเชื่อถือมากถึงระดับหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น คนที่กรอกในแบบฟอร์มว่าตัวเองมีความสุขกับชีวิตมาก ก็จะมีเปอร์เซ็นต์ที่จะแต่งงานในอนาคตสูงกว่า มีโอกาสที่จะป่วยน้อยกว่า และมีเปอร์เซ็นต์ที่จะมีอายุยืนมากกว่า คนที่บอกว่าตัวเองไม่ค่อยมีความสุขกับชีวิตเท่าไร

พูดง่ายก็คือว่า ข้อมูลความสุขหรือ Happiness Data นั้นสามารถนำมาใช้เป็นดัชนีบ่งชี้ถึงความสุขของคนเราได้จริงๆ

การนำข้อมูลความสุขมาวิเคราะห์ในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยความสุข หรือ Economics of Happiness ส่วนใหญ่จะใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์และทางสถิติในทฤษฎีจุลภาค (Micro-econometrics) มาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความสุขและปัจจัยชีวิต รวมทั้งปัจจัยทางสังคม และเศรษฐกิจ อย่างเช่น เงิน ประสิทธิภาพแรงงาน การศึกษา ชีวิตแต่งงาน และ ทูทางสังคม โดยนักเศรษฐศาสตร์ท่านแรกที่นำข้อมูลความสุขมาวิจัยก็คือ Richard Easterlin แห่งมหาวิทยาลัย Southern California ที่สหรัฐอเมริกา

ผลการวิจัยแรกของ Easterlin พบว่า คนที่มีเงินมากกว่า ส่วนใหญ่จะมีความสุขมากกว่าคนที่มีเงินน้อยกว่า แต่ว่าเมื่อรายได้ของคนทั้งประเทศเพิ่มขึ้นไปจนถึงจุดหนึ่งแล้วความสุขกลับไม่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ปรากฏการณ์นี้ หรือที่เรียกกันในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ว่า "Easterlin Paradox" สามารถอธิบายได้โดยใช้ทฤษฎีการเปรียบเทียบ (Social Comparison) และทฤษฎีการปรับตัว (Habituation) พูดง่ายก็คือว่า คนเรานั้นเมื่อมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นไปจนถึงจุดหนึ่งแล้ว ก็จะเริ่มนำตัวเองไปเปรียบเทียบกับคนอื่น การนำตัวเองไปเปรียบเทียบกับคนอื่นจะมีผลบวกกับความสุขก็ต่อเมื่อเรามีรายได้ที่มากกว่าคนอื่นเท่านั้น คนที่มีรายได้ที่น้อยกว่าคนทั่วไปส่วนใหญ่ ก็จะมีสุทธิความสุข หรือ Net Happiness ที่ได้มาจากการเปรียบเทียบทางสังคมเป็นค่าลบไป เพราะฉะนั้นการเปรียบเทียบทางสังคมก็จะส่งผลให้คนทั่วไปส่วนใหญ่ใช้ชีวิตในที่ทำงานมากขึ้น และมีเวลาให้กับครอบครัวน้อยลง เพื่อที่จะผลักดันให้ตนเองมีรายได้ที่ดีกว่าคนอื่น และได้มีความสุขมากกว่าคนอื่น แต่ว่าการเปรียบเทียบทางสังคมนั้น กลับไม่ส่งผลประโยชน์ให้กับความสุขโดยรวม หรือ Social Happiness เลย เพราะว่าความสุขที่ได้มาจากการเปรียบเทียบ เมื่อนำมาบวกกลับกัน ก็จะมีค่าสุทธิที่เป็นศูนย์ พูดอีกนัยหนึ่งก็คือว่า ความสุขที่ได้มาจากการเปรียบเทียบเป็น Zero-sum Game ซึ่งจำนวนของคนที่ได้จะเท่ากับจำนวนของคนที่ยเสีย ส่วนความสุขโดยรวม อาจจะลดลงไปด้วยซ้ำ ถ้าหากว่าความสุขที่เราได้มาจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้นวัดได้น้อยกว่าความสุขที่เราควรจะได้รับมาจากการใช้เวลาอยู่กับครอบครัว และคนที่เรารัก

อีกเหตุผลหนึ่งก็คือ คนเรานั้นสามารถปรับตัวไปกับรายได้ที่เพิ่มขึ้นเร็วมาก จากผลการวิจัยของนักเศรษฐศาสตร์ชาวสวิส Alois Stutzer แห่งมหาวิทยาลัย Zurich สรุปให้เห็นว่า ความทะเยอทะยานทางด้าน รายได้ (Income Aspiration) ของคนเรา ส่วนใหญ่จะเพิ่มขึ้นพร้อมๆกันกับรายได้ที่เราได้รับมา ซึ่งก็จะทำให้ความพึงพอใจกับรายได้ และชีวิตเราลดลงไปด้วย

Andrew Oswald นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษแห่งมหาวิทยาลัย Warwick กล่าวว่าความสุขที่เราได้มาจากเงินนั้นมีค่าน้อยมาก เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความสุขที่เราได้มาจากปัจจัยอื่น ๆ ในชีวิต Oswald ได้ใช้เทคนิคที่ว่าด้วยสมการความสุข หรือ Happiness Equation มาแสดงให้เห็นว่า ถ้ารัฐบาลอังกฤษต้องการที่จะจ่ายค่าชดเชยคนๆหนึ่ง ที่มีความทุกข์จากการว่างงาน เพื่อที่จะทำให้คนๆนั้นกลับไปมีความสุขเทียบเท่ากับตอนที่เขายังมีงานประจำทำ รัฐบาลจะต้องจ่ายเงินเขาเป็นจำนวน £75,000 หรือเป็นเงินไทยก็ประมาณ 5.6 ล้านบาทต่อปี ซึ่งมากกว่าค่าเฉลี่ยรายได้ของคนอังกฤษ (ประมาณ £9,800) เกือบถึง 8 เท่า ส่วนคนที่แต่งงานแล้วนั้น เมื่อเทียบกับคนที่ยังไม่ได้แต่งงาน เหมือนกับมีเงินอยู่ในกระเป๋า £70,000 หรือประมาณ 5.3 ล้านบาทต่อปี

นอกจากการวิจัยในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และความสุขแล้วนั้น นักเศรษฐศาสตร์รุ่นใหม่หลายๆท่านก็ได้นำข้อมูลความสุขมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เศรษฐกิจ และสังคมในอีกหลายๆด้าน Rafael Di Tella แห่งมหาวิทยาลัย Harvard และ Robert MacCulloch แห่งมหาวิทยาลัย Imperial College ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า คนที่อยู่กลุ่มหรือพรรคการเมืองฝ่ายขวา จะไม่ชอบเงินเฟ้อ (Inflation) และความสุขก็จะลดลง ถ้ามีเงินเพื่อเพิ่มขึ้นมากในประเทศ ในทางกลับกัน คนที่อยู่กลุ่มหรือพรรคการเมืองฝ่ายซ้าย ก็จะไม่ชอบการว่างงาน (Unemployment) มากกว่าเงินเฟ้อ ส่วนทางด้านเศรษฐศาสตร์พัฒนา Carol Graham และ Stefano Pettinato จากศูนย์วิจัย Brookings Institute ที่สหรัฐอเมริกา ได้แสดงให้เห็นว่า ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ในสังคม (Income Inequality) จะมีผลลบกับความสุขของคนที่มีรายได้ต่ำในประเทศลาตินอเมริกา แต่จะมีผลบวกกับความสุขของคนที่มีรายได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคนทั้งประเทศ สรุปก็คือ สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา อย่างเช่นประเทศแถบลาตินอเมริกานั้น การไม่มีความเท่าเทียมกันของรายได้ในสังคม ไม่ได้หมายความว่า คนที่มีรายได้ต่ำจะรู้สึกว่าคุณเองก็มีโอกาสที่จะก้าวขึ้นไปจุดสูงสุดของรายได้ในสังคมได้ แต่กลับกลายเป็นว่า คนที่รวยในสังคมก็รู้สึกว่าคุณเองมีโอกาสรวยต่อไปเรื่อยๆ ส่วนคนที่จนก็รู้สึกว่าคุณเองนั้นจะจนอย่างนั้นต่อไป

น่าเสียดายที่เมืองไทยของเราในตอนนี้ ยังไม่ได้มีโครงการวางแผนที่จะเก็บข้อมูลความสุขที่เป็นรูปเป็นร่าง เพราะฉะนั้น คนไทยเราก็เลยยังไม่รู้ว่าอะไรทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีความสุข และอะไรทำให้คนไทยมีความสุขที่สุดถึงเวลาแล้วหรือยัง ที่เราควรจะเริ่มวัดความสุขกันอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจังซักที